

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІДЕОЛОГІЯ

DOI 10.31558/2519-2949.2020.4.7

УДК 323.1 (321)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6771-2526>

Бондар Я. А., Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
У ПРАЦЯХ НАСТУПНИКІВ С. БАНДЕРИ

В статті розглянуто перспективи української національно-визвольної революції, представлені у працях С. Ленкавського, Я. Стецька, які були ідеологічними та політичними наступниками С. Бандери. Дослідження проведено через призму аналізу їх творчої спадщини, націленої на вивчення революційно-визвольних питань. Встановлено, що творчість цих авторів віддзеркалює їх погляди на український революційно-визвольний рух за знищення російської (радянської) імперії. Розглянуто теоретичні праці С. Ленкавського, встановлено, що у питанні державотворення автор дотримується позиції недопущення створення інших форм, аніж самостійна, суверенна держава, аргументуючи це тим, що всі інші форми державності можуть стати загрозою для народу та країни в розрізі поглинання більш сильними, які переслідують власні цілі та інтереси на міжнародній арені. Відмічено, що теоретичні праці Я. Стецька пов'язані як із його загальною роботою над забезпеченням методологічної, організаційної основи визвольного руху, так і з створенням концептуальних засад руху, який він очолював з 1946 по 1986 рр. Доведено, що обидва ідеологи дотримувались думки, що створення української незалежної, соборної держави можливе лише за умов, якщо основний революційно-визвольний потенціал буде представлений власними силами українців. Визначено, що автори продовжують позиції С. Бандери щодо необхідності боротьби не просто з радянським режимом, а з російською імперською системою, яка в XX ст. представлена у формі СРСР під керівництвом КДБ. Відзначено, що проаналізовані твори авторів дозволяють розглядати стан українського національно-визвольного руху, аналогічних рухів поневолених народів, геополітичну картину світу з об'єктивної комплексної точки зору. Констатується, що їх творчість має не тільки цінність з точки зору політичного та геополітичного аналізу, але й вирізняється ґрунтовною історичною оцінкою досліджуваних процесів.

Ключові слова: перспективи, українська революція, наступники С. Бандери, революційно-визвольний потенціал, український національно-визвольний рух, радянський режим.

Постановка проблеми. Теоретична спадщина концепції української національно-визвольної революції, основні засади якої були закладені С. Бандерою, знайшла своє продовження в працях наступників ідеолога, що розглядали різні аспекти розвитку цього процесу під впливом соціально-політичних змін в українському суспільстві, СРСР та світі. С. Ленкавського (Голови Організації українських націоналістів бандерівської (ОУН-б) (1959-1968 рр.) та Я. Стецька (першого Президента Антибільшовицького блоку народів (АБН) (1946-1986 рр.), Голову ОУН-б (1968-1986 рр.)) можна назвати основними представниками ідей розвитку української революції, започаткованих С. Бандерою. Основні підходи цих діячів до питань українського визвольного руху не знайшли достатнього вивчення, мають значну теоретичну, практичну цінність, що обумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті (постановка завдання). Метою дослідження є систематизація ідеологічних, методичних поглядів, практичних перспектив розвитку української національно-визвольної революції, наведених в працях послідовників С. Бандери С. Ленкавського та Я. Стецька. Для досягнення зазначеної мети визначено такі завдання: визначити основні ідеологічні, методичні, практичні аспекти розвитку української національно-визвольної революції, наведені в працях С. Ленкавського; виділити ключові ідеологічні, методичні, практичні засади розвитку за даним напрямком, подані в працях Я. Стецька.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання творчої спадщини послідовників С. Бандери досліджувались в роботах О.Багана, С. Брацюня, Г. Кравця, С. Мірзоева, Ю. Михальського, А. Прокіп, О. Сича, М. Гурика, М. Шумки, М. Шафовала, О. Ярошинського. Незважаючи на існування певного масиву досліджень даної проблематики, відсутня комплексна систематизація напрямків творчої спадщини С. Ленкавського, Я. Стецька в сфері ідеологічного, методичного забезпечення концепції української національної революції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розглянемо теоретичні та ідеологічні розвідки, здійснені С. Ленкавським в напрямку розвитку концепції української національної революції.

Заслугують висвітлення та оцінки основні положення концептуального бачення української національної революції, визначені автором в статті «Українська національна революція» [3]. Дослідження матеріалів твору дозволяє констатувати комплексний підхід автора щодо окреслення мети та шляху української національної боротьби, розкриття категоріального апарату, типологізації, етапів революцій, визначення найближчого завдання революції, революційної підготовки мас, ключової ідеї проведення цього процесу, пов'язаного із створенням Української Самостійної Соборної Держави (УССД).

Необхідно відзначити основні положення статті С. Ленкавського [2], написаної під впливом історичних подій війни в Кореї, коли СРСР та США у військовому конфлікті підтримували різні сторони і приймали участь у відкритому військовому протистоянні між собою. Ідеологи ОУН розглядали участь вказаних наддержав у цій війні як початок підготовки до Третньої світової війни. Аналіз теоретичного доробку С. Ленкавського [2] показує, що він будував військову політику закордонних частин ОУН під впливом розгортання холодної війни, з урахуванням перспектив військового конфлікту між країнами Заходу та СРСР, можливістю активізації національно-визвольного руху в Україні, посиленого військовим складом українців, мобілізованих із країн перебування.

В статті «Війна і наші маршрути» С. Ленкавський [1] продовжує тему участі українських націоналістичних сил у майбутній Третій світовій війні. Вивчення положень статті дозволило встановити, що автор розглядає дві актуальні проблеми, серед яких: відношення основних західних країн до питання національного визволення держави; найбільш оптимальна форма участі українців у прогнозованих військових діях. Стосовно майбутнього складу українських визвольних сил автор зазначає, що це повинні бути українці, що проживають як на території УРСР, так і в еміграції [1, с. 76].

Проведемо дослідження теоретичної спадщини творів Я. Стецька, написаних з середини 1940-х по середину 1980-х рр., присвячених розвитку концепції та методології організації української національної революції.

Теоретичні праці Я. Стецька пов'язані як із його загальною роботою над забезпеченням методологічної, організаційної основи визвольного руху, так і з створенням концептуальних засад руху, який він очолював з 1946 по 1986 рр. Зокрема, в статті Я. Стецька «Визвольна революція народів АБН» [5], піднімаються важливі питання концепції розвитку Антибільшовицького Блоку Народів (АБН), головою якого представники поневолених народів обирають Я. Стецька (1946 р.). В статті «Визвольна революція народів АБН» Я. Стецько визначає: систему ідей визвольної боротьби народів АБН, які, за твердженням автора, конкретизуються в єдиному положенні, що передбачає надання всієї влади народам [5, с. 144]; перелік та характеристику ключових засад революції народів АБН [5, с. 148]; характеристику принципів нового соціального устрою [5, с. 149-155].

Я. Стецько в своїх творах здійснює комплексне обґрунтування та опис концептуальних засад української революційно-визвольної боротьби за різними напрямками. Зокрема, стаття автора «На шляху боротьби» [9] присвячена характеристиці цільової програми боротьби ОУН та АБН, визначенню важливості діяльності УПА та революційної ОУН для захисту українського народу, акценту на необхідності активної участі українців-емігрантів в справі визволення України, доведенню національного значення УПА для всієї України. Вказані напрямки, розкриті та досліджені автором, мали важливе ідеологічне значення в часи написання цього твору (1948 р.) і не втрачають історичного та теоретичного значення на сучасному етапі вивчення цієї проблеми.

Питання співвідношення свободи народів та людини піднімається Я. Стецьком в статті «Україна в боротьбі за свободу народів і людини» [12]. В цій статті, як і в багатьох інших, автор, як і С. Бандера, звертається до ідеалістичних, гуманістичних основ розвитку людини, народів, протиставляючи їх тоталітаристським засадам знищення людської гідності, честі, свободи народів.

Окремої уваги заслуговують положення статті Я. Стецька «Наша визвольна концепція» [8], які окреслюють загальні засадничі основи української визвольної концепції. В цій статті автор зосереджує увагу на основних категоріях та цінностях української нації, в зазначеній, статті, як і в інших своїх творах автор звертається до теорії ірраціональності.

Стаття Я. Стецька «За єдиний фронт поневолених народів» (1950 р.) [7] присвячена характеристиці ідейно-політичних, геополітичних засад концептуального розвитку АБН, формулювання яких, судячи з матеріалів історичних, аналітичних даних, розпочав здійснювати С. Бандера. Я. Стецько, як його послідовник, продовжує розвивати основні положення концепції розвитку АБН.

В статті «В чому наша сила?» Я. Стецько (1952 р.) [6] звертається до питання потенціалу (так званої сили) української визвольної революції. Автор визначає основні елементи цього потенціалу, зокрема: ідею, концепцію революційної боротьби, провідні кадри, людей (народ) [6, с. 437]. В цьому поясненні є акцент на ідеалістичних елементах, які покладено автором до основи революційно-визвольної боротьби. Автор не припускає можливості здійснення революції як проекту певних осіб, рухів, а приймає єдиний можливий варіант для розвитку цього процесу тільки в цілях інтересів всього народу.

Твори Я. Стецька характеризуються як історичною, ідеологічною цінністю, так і суттєвими методологічними рисами концептуалізації основ революційно-визвольної боротьби. Методична складова дозволяє стверджувати, що Я. Стецько будував та реалізував інформаційне, відкрите протистояння з імперським СРСР – не хаотичне, а на певних об'єктивно визначених засадах. Зокрема, у статті «Україна як світова проблема» (1978 р.) [13, с. 143] автор удається до обґрунтування та визначення об'єктів, суб'єкта ворожої сили, сфер охоплення та засад боротьби.

Вивчення творів Я. Стецька дозволяє стверджувати, що він мав ґрунтовні та системні геополітичні погляди на зовнішні взаємовідносини в світовому просторі. Зокрема, Я. Стецько комплексно описує картину полярності світу, яка була характерна для початку 80-х рр., коли існували дві потужні так звані «наддержави» (США та СРСР), інші країни, які до Другої світової війни, мали вагомий зовнішньополітичний потенціал, не могли конкурувати з цими країнами, Китай тільки почав демонструвати перспективи підняття зовнішніх позицій. Заслуговує уваги припущення автора про те, що в майбутньому Китай стане новою наддержавою завдяки демографічному фактору [4, с. 968].

Положення статті Я. Стецька «Становище у світі та Україна» (1982 р.) [11] можна вважати своєрідним продовженням характеристики геополітичної картини світу, представленою автором в статті «Передумова перемоги» в 1980 р. [4]. Дослідник визначає актуальні види ведення війни, які використовує СРСР в 1980-х рр., це, зокрема: психологічна, диверсійна, політична, саботажна, периферійна, проксі-війни (посередницькі війни, в яких сторона (СРСР) хоча і не приймає прямої участі, але надає вагому організаційну, матеріальну, технічну допомогу) [11, с. 147]. Такий підхід до характеристики війн був інноваційним для 1980 р., проблема вказаних видів військового втручання, які в цілому на сьогоднішній день є складовими гібридної війни, почала підніматись в політичній, військовій сфері тільки в ХХІ ст.

Стаття Я. Стецька «Огляд становища в Україні і світі та наші найближчі завдання» (1983 р.) [10] містить певні важливі аспекти розвитку українського революційно-визвольного руху в часи загострення холодної війни (йшлося про період починаючи з 1983 р., коли була написана стаття), реакцію країн Заходу, релігійних інституцій на можливості атомної війни.

Висновки до даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Перспективи української революції у працях С. Ленкавського, Я. Стецька, які були ідеологічними та політичними наступниками С. Бандери, розглянуто через призму їх творчої спадщини. Творчість цих авторів віддзеркалює їх погляди на український революційно-визвольний рух за знищення російської (радянської) імперії. Обидва ідеологи дотримувались думки, що створення української незалежної, соборної держави можливе лише за умов, якщо основний революційно-визвольний потенціал буде представлений власними силами українців. Автори продовжують позиції С. Бандери щодо необхідності боротьби не просто з радянським режимом, а з російською імперською системою, яка в ХХ ст. представлена у формі СРСР під керівництвом КДБ. Проаналізовані твори дослідників дозволяють розглядати стан українського національно-визвольного руху, аналогічних рухів поневолених народів, геополітичну картину світу з об'єктивної комплексної точки зору. Можемо констатувати, що їх творчість має не тільки цінність з точки зору політичного та геополітичного аналізу, але й вирізняється ґрунтовною історичною оцінкою процесів. Слід відмітити, що перспективи подальших розвідок за даним напрямком можуть бути сконцентровані в площині висвітлення методичних позицій наступників С. Бандери щодо питання ведення визвольної боротьби та державотворення.

Бібліографічний список

1. Ленкавський С. Війна і наші маршрути. Український націоналізм. Твори. Т. 3. Івано-Франківськ, 2009. С. 72-79.
2. Ленкавський С. Перед початком третього етапу. Український націоналізм. Твори. Т. 3. Івано-Франківськ, 2009. С. 395-415.
3. Ленкавський С. Українська національна революція. Український націоналізм. Твори. Т. 3. Івано-Франківськ, 2009. С. 444-475.
4. Орловський Є. Передумова перемоги. ВШ. 1980. № 9. С. 968-987.
5. Стецько Я. Визвольна революція народів АБН. Українська Визвольна Концепція. Твори. Т. 1. Мюнхен: Видання Організації українських націоналістів, 1987. С. 144-155.
6. Стецько Я. В чому наша сила? Українська Визвольна Концепція. Твори. Т. 1. Мюнхен: Видання Організації українських націоналістів, 1987. С. 437-440.
7. Стецько Я. За єдиний фронт поневолених народів. Українська Визвольна Концепція. Твори. Т. 1. Мюнхен: Видання Організації українських націоналістів, 1987. С. 273-279.
8. Стецько Я. Наша визвольна концепція. Українська Визвольна Концепція. Твори. Т. 1. Мюнхен: Видання Організації українських націоналістів, 1987. С. 206-267.
9. Стецько Я. На шляху боротьби. Українська Визвольна Концепція. Твори. Т. 1. Мюнхен: Видання Організації українських націоналістів, 1987. С. 156-164.
10. Стецько Я. Огляд становища в Україні і світі та наші найближчі завдання. ВШ. 1983. № 7. С. 771-778.
11. Стецько Я. Становище у світі та Україна. ВШ. 1982. № 2, 3. С. 147-157, 274-282.
12. Стецько Я. Україна в боротьбі за свободу народів і людини. Українська Визвольна Концепція. Твори. Т. 1. Мюнхен: Видання Організації українських націоналістів, 1987. С. 182-185.
13. Стецько Я. Україна як світова проблема. Українська Визвольна Концепція. Твори. Т. 2. Мюнхен: Видання Організації українських націоналістів, 1991. С. 140-153.

References:

1. Lenkavskiy, S. (2009). Viina i nashi marshruty. Ukrainskiy natsionalizm [War and our routes. Ukrainian nationalism]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
2. Lenkavskiy, S. (2009). Pered pochatkom tretogo etapu. Ukrainskiy natsionalizm [Before the start of the third stage. Ukrainian nationalism]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
3. Lenkavskiy, S. (2009). Ukrainska natsionalna revoliutsiia. Ukrainskiy natsionalizm [Ukrainian national revolution. Ukrainian nationalism]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
4. Orlovskiy, Ye. (1980). Peredumova peremohy [Prerequisite for victory]. VSh, 9, 968-987. [in Ukrainian].
5. Stetsko, Ya. (1987). Vyzvolna revoliutsiia narodiv ABN. Ukrainska Vyzvolna Kontseptsiiia [Liberation revolution of the peoples of the ABN. Ukrainian Liberation Concept]. Miunkhen: Vydannia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv. [in Germany].
6. Stetsko, Ya. (1987). V chomu nasha syl'a? Ukrainska Vyzvolna Kontseptsiiia [What is our strength? Ukrainian Liberation Concept]. Miunkhen: Vydannia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv. [in Germany].
7. Stetsko, Ya. (1987). Za yedyniy front ponevolenykh narodiv. Ukrainska Vyzvolna Kontseptsiiia. [For a united front of enslaved peoples. Ukrainian Liberation Concept]. Miunkhen: Vydannia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv. [in Germany].
8. Stetsko, Ya. (1987). Nasha vyzvolna kontseptsiiia. Ukrainska Vyzvolna Kontseptsiiia [Our liberation concept. Ukrainian Liberation Concept]. Miunkhen: Vydannia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv. [in Germany].
9. Stetsko, Ya. (1987). Na shliakhu borotby. Ukrainska Vyzvolna Kontseptsiiia [On the way to struggle. Ukrainian Liberation Concept]. Miunkhen: Vydannia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv. [in Germany].
10. Stetsko, Ya. (1983). Ohliad stanovyshcha v Ukraini i sviti ta nashi naiblyzhchi zavdannia [Overview of the situation in Ukraine and the world and our immediate tasks]. VSh, 7, 771-778. [in Ukrainian].
11. Stetsko, Ya. (1982). Stanovyshche u sviti ta Ukraina [The situation in the world and Ukraine]. VSh, 2, 3, 147-157, 274-282. [in Ukrainian].
12. Stetsko, Ya. (1987). Ukraina v borotbi za svobodu narodiv i liudyny. Ukrainska Vyzvolna Kontseptsiiia [Ukraine in the struggle for freedom of peoples and man. Ukrainian Liberation Concept]. Miunkhen: Vydannia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv. [in Germany].
13. Stetsko, Ya. (1991). Ukraina yak svitova problema. Ukrainska Vyzvolna Kontseptsiiia [Ukraine as a world problem. Ukrainian Liberation Concept]. Miunkhen: Vydannia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv. [in Germany].

Bondar Ya. A. Prospects of the Ukrainian revolution in the works of S. Bandera's successors

The article considers the prospects of the Ukrainian revolution, presented in the works of S. Lenkavsky, J. Stetsko, who were the ideological and political successors of S. Bandera. The research was conducted through the prism of the analysis of their creative heritage, aimed at studying revolutionary and liberation issues. It is established that the work of these authors reflects their views on the Ukrainian revolutionary

liberation movement for the destruction of the Russian (Soviet) empire. The theoretical works of S. Lenkavsky are considered, it is established that in the question of state formation the author adheres to the position of preventing the creation of other forms than an independent, sovereign state, arguing that all other forms of statehood can become a threat to the people and the country. pursue their own goals and interests in the international arena. It is noted that the theoretical works of J. Stetsko are connected both with his general work on providing the methodological, organizational basis of the liberation movement, and with the creation of conceptual foundations of the movement, which he headed from 1946 to 1986. It has been proved that both ideologues held the opinion that the creation of an independent, conciliar Ukrainian state was possible only if the main revolutionary and liberation potential was represented by the Ukrainians themselves. It is determined that the authors continue the position of S. Bandera on the need to fight not just with the Soviet regime, but with the Russian imperial system, which in the twentieth century. presented in the form of the USSR under the leadership of the KGB. It is noted that the analyzed works of the authors allow us to consider the state of the Ukrainian national liberation movement, similar movements of enslaved peoples, the geopolitical picture of the world from an objectively complex point of view. It is stated that their work is not only valuable in terms of political and geopolitical analysis, but also has a thorough historical assessment of the studied processes.

Key words: *prospects, the Ukrainian revolution, the successors of S. Bandera, the revolutionary liberation potential, the Ukrainian national liberation movement, the Soviet regime.*